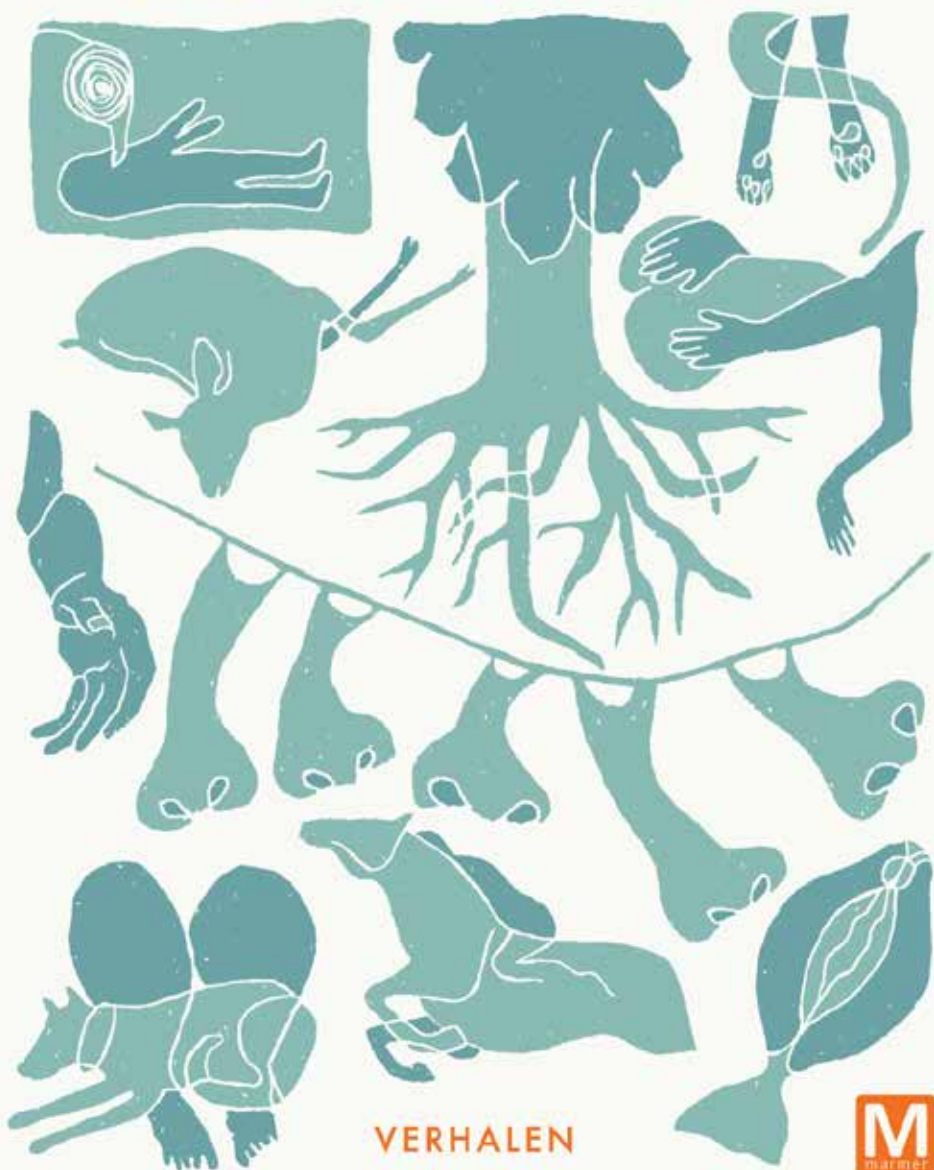

RITA SPIJKER

DE LIEFSTE MOEDER
DIE IK OOI KEN

VERHALEN

Rita Spijker

*De liefste moeder
die ik ooit ken*

Met illustraties van Yoko Heiligers

Inhoudsopgave

Lied voor Gees

9

Het cadeau 1

29

De liefste moeder die ik ooit ken

37

Zee van tijd

61

Het cadeau 2

83

Rover

91

Kanteling

107

Het cadeau 3

133

Vriendschap

141

Zo ruikt het leven

163

Lied voor Gees

Als de deur opengaat word ik getroffen door de rode gezwollen ogen van de man in de gang.

‘Harm Gradema.’

Zijn handpalm ligt even tegen de mijne. Ik kan een huivering niet onderdrukken bij de aanraking van die vreemde, vochtige huid. Snel trek ik mijn hand terug. ‘Goedemorgen, ik ben Saskia Meersing. De uitvaartondernemer heeft u verteld dat ik zou komen voor een gesprek. Gecondoleerd met het verlies van uw vrouw.’

Ik volg hem de smalle gang door. De mosgroene ribfluwelen pantoffels aan zijn voeten slepen bij iedere stap over het zeil. Hij staat stil bij de openstaande deur naar de woonkamer.

‘De vrouw voor de toespraak is er’, zegt hij tegen een jonge vrouw die diep weggezakt zit in een lage stoel. En tegen mij: ‘Dit is mijn oudste dochter. Koffie?’

Hij verdwijnt naar de keuken en ik loop naar binnen. Er zijn twee honden in de kamer. Ze grommen – nauwelijks hoorbaar, maar toch.

‘Af, jullie!’ zegt de jonge vrouw. Daarna steekt ze haar hand naar me uit. ‘Geesje Gradema.’

‘Saskia Meersing. U ook gecondoleerd.’

‘Tegen mij hoeft u geen u te zeggen, hoor.’

Mijnheer Gradema komt binnen met een thermoskan en een kopje. ‘Ga maar zitten.’

Ik pak mijn tas en neem plaats. Als hij koffie heeft ingeschonken, gebaart hij naar de suiker en de pot melkpoeder. Ik bedank, ik drink mijn koffie liever zwart dan die vreselijke nepmelk te nemen.

‘Ze was gek met honden. Gék. Altijd al geweest.’

Zijn stem krast door de kamer. Hij veegt een traan uit zijn ogen. Achter hem schemert, door de vitrage heen, een levensgroot beeld van een herdershond dat midden in het betegelde achtertuintje staat. Mijn arm ligt tegen een kussen met de afbeelding van een nest donkere pups, geborduurd in een grove kruissteek. Ook vanaf kussenovertrekken op de donkergroene bank waarop mijnheer Gradema zit, staren honden me aan. De zompige geur van natte vacht hangt zwaar in de kamer. In de zes jaren dat ik dit werk doe, ben ik nooit eerder in zo’n dierlijke bedomptheid geweest. Poep, pis en oud zweet zijn me vertrouwd, en ook aan de penetrante geur van langdurig medicijngebruik heb ik leren wennen. Maar deze natte hondenlucht is walgelijk. Als ik maar geen opvlieger krijg. Ik doe mijn best onopvallend door mijn mond te ademen.

Gradema kroelt met zijn vingers door de korte, rechte haren van de hond aan zijn voeten en haalt dan zijn mouw langs zijn ogen en zijn neus. Het dier kreunt, maar blijft doodstil liggen. Ik voel de behoefte mijn eigen handen met veel water en zeep te wassen.

Geesje komt met een zucht overeind. Ze is zo dik dat de stoel even op haar heupen blijft hangen. In een haast achteloze, gracieuze beweging schudt ze de leuning los. Ik moet me inhouden om niet te blijven staren naar hoe ze voor me langs deint. Als een schip van vlees komt ze voorbij. Haar mollige handen, aan iedere vinger goud, pakken een pak tissues uit het donkerbruine wandmeubel. Ze gooit het naar haar vader. ‘Hier pa, beheers je nou een beetje. Zo goed waren jullie nou ook weer niet met mekaar.’

Het is mijn gewoonte om niet direct met mijn interview te beginnen. De kennismaking, de sfeer en inrichting van een

huis vertellen hun eigen verhaal. Waarom zou de jongste dochter er niet zijn? Van de uitvaartondernemer die me belde, heb ik begrepen dat ze er wel was op het moment dat haar moeder overleed. Het kind zal haar redenen wel hebben. De dood is uiteindelijk genadeloos in het blootleggen van gemaskeerde familierelaties. Veinzen blijkt in het gezicht van de dood moeilijk vol te houden. De afwezigheid van mijn oudste broer bij de begrafenis van onze vader kwam voor ons allemaal als een schokkende verrassing. Tot diens dood had broerlief gezwegen over vaders houding tegenover hem. Maar toen vader dood was, werd Reinout bang voor de vulkaan die al jaren in hem op uitbarsten stond. Hij trok zich terug en vertelde ons nadien in een onthullende brief hoe het gezinsleven voor hem geweest was. Goddank was moeder al dood, zij heeft er niets van hoeven meemaken. Daarom kon hij het ook, wegblijven. Je ouders bij leven de rug toekeren is voor een kind haast ondoenlijk. Na de dood is het nauwelijks gemakkelijker. De kracht van loyaliteit van kinderen aan hun ouders is onbegrijpelijk sterk en tegelijk verwarrend.

‘Nou pa, begin jij maar. Ik moet zo weer werken.’ Geesje ploft terug in haar stoel. Ze beweegt heen en weer om de kussens onder haar achterwerk vandaan te trekken. ‘Die verrekte rothonden! Je flikkert ze na de crematie allemaal het huis uit, hoor. Moe heb het hier lang genoeg voor het zeggen gehad. Bijten doet ze toch niet meer! Pfff. Mijn moeder was een best mens, daar niet van, en we hielden heus wel van haar. Het blijft toch je moeder, maar we hoeven mekaar niet voor de gek te houden, ook al is ze dood. Dat hoef je natuurlijk niet allemaal op te schrijven.’

Ze haalt diep adem en neemt een slok koffie.

Gradema droogt zijn ogen met een tissue. ‘Geesje bedoelt het niet zo kwaad, hoor. Ze is alleen precies haar moeder, het hart op de tong en geen moordkuil.’

Geesje snuift laatdunkend. Ze buigt voorover naar de tafel en tilt een plastic bakje met gevulde koeken omhoog. ‘Ook een koek?’

‘Nee, dank je.’

Ze neemt er zelf wel een en hapt er gretig in. De nabijheid van de dood maakt hongerig, vraag maar aan het bedienend personeel in crematoria. De geserveerde cake en broodjes worden er in abnormale hoeveelheden en in een waanzinnig tempo verslonden. Hij die eet, voelt dat hij leeft.

‘Goed, mijnheer Gradema. Van de uitvaartondernemer heb ik begrepen dat u graag een spreker heeft bij de uitvaart, en dat er in de eigen familie niemand is om dat te doen. Daarom ben ik hier. Het is de bedoeling dat ik door dit gesprek een beeld krijg van het levensverhaal van uw vrouw. Ik maak aantekeningen, zodat ik er thuis een verhaal van kan maken. Dat kom ik tijdens de crematieplechtigheid voorlezen. Na afloop krijgt u de toespraak van mij op papier.’

Gradema zakt onderuit op de bank. Hij knikt.

‘Zullen we bij het begin beginnen? Hoe hebt u uw vrouw ontmoet?’

‘Op de kermis, toch?’ Geesje is haar vader voor, ze schopt zachtjes maar onafgebroken tegen de buik van de hond aan haar voeten. Deze hond is klein, met kale plekken en waakzame oogjes. Af en toe trekt er een rilling over het vel. Toch blijft hij op zijn plaats tegen de stoelpoot bij Geesjes voeten liggen.

Mijnheer schraapt zijn keel. ‘De eerste keer dat ik Gees zag, was op de kermis. Bij de schiettent. Ik was met een maat van me en ik pakte de buks op om te gaan schieten. Toen ik hem op mijn schouder wou zetten, stootte ik mijn elleboog recht in haar oog. Ze stond pal achter me.’

Terwijl hij vertelt, noteer ik zinnen en associaties: het begon met een elleboogstoot, kermis, Cupido’s kogel. Ik ben extra zorgvuldig met feiten. Data, namen en woonplaatsen, die moeten precies kloppen.

‘Ik won een plastic speelgoedhondje. Zo is het begonnen.’ Hij wijst naar de kast. Ergens tussen de tientallen beeldjes moet het bewuste hondje staan. De inrichting van dit huis doet me den-

ken aan die van een kermiswagen waar ik wel eens geweest ben – al dat goud en porselein, de vazen en tierlantijntjes. Alleen de uitbundig bewerkte vitrage ontbreekt.

Aan de voeten van Geesje laat de kleine hond een wind. Het is een zacht puffen, als de laatste lucht uit een bijna leeggelopen ballon, waarna de stank van rotte eieren de kamer vult. Geesje pakt een krant van de tafel en wappert ermee heen en weer. Ik probeer zo onopvallend mogelijk mijn neus dicht te houden.

‘Ze had altijd al meer met beesten. Moe ging liever naar een nest pups kijken dan bij haar eigen dochters.’ Geesje heeft de krant weer teruggelegd en schikt de gouden bedeltjes en het kruisje aan haar schakelketting. Dan vist ze met haar lange nagels een paar koekkrumels uit de diepe spleet tussen haar borsten. ‘God, wat stinkt dat mormel. Jij heb toch eigenlijk óók een bloedhekel aan die honden, pa?’

‘Ach kind, je leert ermee leven. Ik ben een mens met een hondenleven, zeg ik wel eens.’

‘Ja ja, en moe was ons allemaal de baas! Wij mochten opzitten en pootjes geven als zij dat zei. Sta. Lig. Af. Jij zei ook altijd maar ja en amen, pa. Gooi d’r een muntje in en het knikt. Pfff. Nog koffie, eh, mevrouw?’

Ik haal voorzichtig mijn vingers van mijn neus. ‘Nee, dank je. En jij Geesje, wat herinner jij je, als je aan je moeder denkt? Zijn er dingen die jullie graag samen deden? Speelden jullie spelletjes of maakten jullie wel eens uitstapjes? Wat deden jullie in het weekend?’

Ze houdt haar blik strak op de grond gericht. Kon ik maar meekijken met de film die ze daar ziet.

‘Aan zondagen doen wij niet. En vrijdag is hier altijd visafvaldag.’

Een woedende ondertoon geeft haar stem iets vibrerends. Ik verberg mijn schrik door me over mijn schrijfblok te buigen en verwoed te schrijven. Sinds ik aanwezig was bij een hevige ruzie tussen twee broers op leeftijd ben ik huiverig voor elk

spoor van woede en agressie. Het was zielig en tegelijkertijd een klein beetje lachwekkend, maar dat vond ik pas achteraf. In het heetst van hun twist om moeders liefde was ik doodsbang. Er had een neusbeen afschuwelijk gekraakt en er waren bloedspetters op mijn jurk gevlogen. Tijdens de dienst hadden ze toch naast elkaar gezeten, ik hield ze voortdurend in de gaten tijdens mijn toespraak. Naderhand bedankten ze met een envelop die ze me ongezien in de hand drukten. Er zat honderd euro in. Dat vond ik ontroerend, dat ze kennelijk samen hadden nagedacht over wat ze die mevrouw van de toespraak zouden geven voor een nieuwe jurk.

‘Sommige honden zijn volgens haar echte viseters. Als om vijf uur de markt was afgelopen, moesten wij met haar mee om het visafval te verzamelen, in ouwe kranten. Zij onderhandelde achter de kramen met de visboeren over wat het moest kosten. Vanaf vrijdagavond stonk het hele huis naar vis. Daarna begonnen de honden zelf te stinken. Zaterdags was het kookdag, dan maakte ze voor de hele week smerige vismaaltijden om in te vriezen. In het schuurtje staat een aparte hondenvriezer. Het hele weekend hing hier de gore lucht van gekookte pens met brokken vis in huis. Zondag was het asieldig. Dan ging ze kijken of er wat bij zat. Of dat er nog eentje mee moest. Door de week hielpen we de hokken schoon te maken. Daar was ze schoner op dan op onze slaapkamers, wij moesten onze bedden zelf maar verschoneren. En dan die haren. Altijd. Op school zeiden ze dat we stonken naar natte hond. Ja pa, je zit daar nou wel te knikken en te schudden met je kop, maar heb ik gelijk of niet? Jij moest toch zelf naar het logeerbed verhuizen als er weer een zielige pup bij haar in bed moest?’

Mijnheer Gradema gooit de doos tissues naar zijn dochter. Ze trekt er een uit en veegt haar tranen hardhandig weg.

Het doet me haast fysiek pijn het kinderlijke verdriet in dat enorme lichaam te zien. Weer een dochter die zich miskend voelt door haar moeder. Hebben we het te druk met onszelf?

Silvia en ik praten thuis eigenlijk ook nauwelijks. Of het gesprek gaat over anderen, dat is veilig. Zouden we bang zijn voor elkaars teleurstelling, is dat het?

‘Tja kind, we hebben het niet altijd voor het zeggen, hè. Je moeder was nou eenmaal een vrouw die wist wat ze wilde. Schrijft u dat maar op, mevrouw. En dat Gees een vrouw was die een goed hart had voor beesten. Ze heeft een keer een heel nest puppy’s van de verdrinkingsdood gered. Ze kon niet tegen dierenleed...’

‘Pfff, als het erop aankwam, gingen de beesten altijd voor. En jij ging er nooit tegenin, pa! Ziet u hier foto’s van ons? Ja, die twee kleintjes daar. Verder alleen maar hondenkoppen!’

Ze snikt en snuift terwijl mijn ogen de vragenlijst scannen. Waar is de andere dochter? Ik heb meer informatie nodig om een toespraak te kunnen houden. Waar mevrouw Gradema van hield is me wel duidelijk, en wat ze zoal deden in dit gezin ook. En dat ze zelf geen afscheidsrede kunnen houden, dat kan ik me inmiddels voorstellen.

‘Zo, tijd voor een borrel. Mevrouw lust vast ook wel een hartversterkertje?’ Mijnheer is opgestaan en klapt het deurtje open van de eikenhouten ton die in de hoek van de kamer staat. Ik zie drie volle jeneverflessen staan. Hij neemt er een uit, pakt drie glaasjes uit het wandmeubel en begint te schenken. Ook al is het pas half twaalf ’s ochtends, ik heb geleerd om mee te bewegen. Dan praten de mensen makkelijker.

‘Op Gees, dat ze maar in de hondenhemel mag zitten. Daar ga je, meid!’ Hij giet de jenever in één teug achterover en laat zich in de kussens van de bank zakken. ‘Daar hield ze niet zo van, dat ik graag een borreltje drink. Maar ik zeg maar zo, ik zeg maar niks...’

‘Als u uw vrouw moest karakteriseren in enkele zinnen, of woorden, wat zou u dan zeggen?’

Geesje is verdiept in haar eigen film en poetst afwezig haar dunne gouden armbandjes met een tissue. Haar vader staart

in zijn glas en haalt luidruchtig zijn neus op voordat hij antwoordt. ‘Gees was een vrouw die de boel draaiende wist te houden. Op de kermis al, toen ze mijn elleboog in haar oog kreeg, piepte ze niet maar daagde ze me uit om alsnog in de roos te schieten. “Toe dan, toe dan, als je een echte vent bent schiet je raak.” Ik was me doodgeschrokken en wilde zien of ze gewond was, ik wou haar wel een drankje aanbieden voor de schrik. Maar zij stond naar mij te kijken met dat ene vuur-spuwende oog dat me uitdaagde om te laten zien dat ik een vént was. Een kerel met het lef tegen haar in te gaan. Met een eigen mening. Maar ik deed precies wat zij van mij vroeg.’ Voor de zoveelste keer veegt hij het vocht uit zijn ogen en van zijn bovenlip. ‘Ik schoot nog een keer en nog een keer. Ik miste elke keer. Toen kreeg ik als troostprijs dat speelgoedhondje. Maar later die avond gaf ze me de hoofdprijs. Zo zei ze dat. “Jij krijgt van mij de hoofdprijs, jongen. Achter de zweef.” Tja.’

En toen schoot hij vast wél in een keer raak.

Geesje lijkt mijn gedachten te raden. ‘Een paar maand later moesten ze trouwen, en weer een paar maand later werd ik geboren.’

Hij knikt naar zijn dochter en schenkt zijn glas nog eens vol. Zijn handen beven wanneer hij de dop op de fles draait.

‘Maar ja, zoiets kan je natuurlijk niet zeggen op een crematie. Zeker niet op die van haar eigen...’

Hij valt stil. De hond aan zijn voeten heft zijn kop op en gaapt. Ik huiver bij het zien van het glanzend roze-rode vlees en de speekseldraden tussen de kaken. Waarschijnlijk heeft mevrouw Gradema honderd keer meer aandacht gegeven aan dit beest dan aan haar dochter. Zou Geesje dat iedere keer denken als ze hier komt? Schenk ikzelf eigenlijk wel genoeg aandacht aan Silvia? Sinds ik slecht slaap en voortdurend overvallen wordt door opvliegers en hormonale buien, heb ik weinig ruimte voor haar.